

Prof. dr hab. Jerzy Jaskiernia

Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

Wydział Prawa, Administracji i Zarządzania

Recenzja w przewodzie habilitacyjnym Pani dr Edyty Sokalskiej (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie)

W nawiązaniu do pisma dziekana Wydziału Prawa i Administracji UWM, Pana dr. hab. Mieczysława Różańskiego, prof. UWM z dnia 20 marca 2019 r. dotyczącego decyzji Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych o powołaniu mnie na recenzenta w postępowaniu habilitacyjnym Pani dr Edyty Sokalskiej ubiegającej się o przyznanie stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo, przedkładam niniejszą recenzję.

1. Ogólna charakterystyka habilitantki

Edyta Sokalska ukończyła kierunek politologia i nauki społeczne na Wydziale Humanistycznym Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie w 1995 r. Stopień magistra uzyskała na podstawie pracy pt. *Konstytucyjny kształt praw i obowiązków obywatelskich RP na tle porównawczym*, napisanej pod kierunkiem prof. dr. hab. Bronisława Jastrzębskiego. W 1997 r. ukończyła Podyplomowe Studium Samorządu Terytorialnego i Administracji Publicznej prowadzone przez Katedrę Prawa i Samorządu Terytorialnego na Wydziale Humanistycznym Wyższej Szkoły Humanistycznej w Olsztynie. Stopień naukowy doktora nauk humanistycznych w zakresie historii – historii najnowszej i współczesnej uzyskała decyzją Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego z dnia 17 stycznia 2006 r. Tytuł rozprawy doktorskiej brzmiał: *„Geneza, struktura administracyjna i funkcjonowanie administracji publicznej w obecnym powiecie ostrołęckim w latach 1918-1975”*. W 2008 r. uzyskała dyplom ukończenia studiów licencjackich na kierunku Filologia specjalność Filologia angielska na Wydziale Filologii Wszechnicy Mazurskiej w Olecku. W 2010 r. ukończyła studia magisterskie na kierunku Filologia specjalność Filologia angielska na Wydziale Studiów Międzynarodowych i Informatyki Społecznej Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Zarządzania w Łodzi. Tytuł pracy magisterskiej brzmiał: *„The American federal administration and the characteristic of the American legal system”*.

Bezpośrednio po ukończeniu studiów magisterskich w latach 1995-1999 Edyta Sokalska była zatrudniona na stanowisku asystenta w Instytucie Prawa i Samorządu Terytorialnego Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Olsztynie. Od 1 września 1999 r., a więc od momentu powstania Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, pracowała jako asystent, a od kwietnia 2006 r. jako adiunkt w Katedrze Historii Państwa i Prawa, a następnie w Katedrze Powszechnej Historii Prawa, Prawa Rzymskiego i Komparatystyki Prawniczej na Wydziale Prawa i Administracji UWM. Od 1 stycznia 2018 r. pełni obowiązki kierownika Katedry Powszechnej Historii Prawa, Prawa Rzymskiego i Komparatystyki Prawniczej UWM.

2. Ocena osiągnięcia naukowego w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy o stopniach i tytule naukowym

Jako osiągnięcie naukowe, o którym mowa w art. 16 ust. 2 ustawy o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, stanowiące podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie nauk prawnych, dr Edyta Sokalska przedstawiła monografię pt. „*Legal and Political Dimensions of American of American Federalism: Development and Interpretations*”, opublikowaną przez Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie (Olsztyn 2018, ISBN 978-83-8100-156-4, ss. 398). Recenzentami wydawniczymi byli: dr hab. Piotr Szymaniec oraz dr hab. Łukasz Machaj, prof. UW r.

Wybór problematyki federalizmu jako przedmiotu rozprawy habilitacyjnej uznać należy za trafny. Chodzi bowiem o kwestie prawne mające fundamentalne znaczenie dla analizy ustroju konstytucyjnego i funkcjonowania systemu politycznego Stanów Zjednoczonych. Choć bowiem konstytucja Stanów Zjednoczonych Ameryki pozostaje od ponad 230 lat ta sama, z nieliczną liczbą poprawek, to jednak na przestrzeni tego okresu dokonała się istotna ewolucja ustrojowa, pod wpływem zmieniających się uwarunkowań społeczno-ekonomicznych oraz towarzyszącego im orzecznictwa Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych. W wyniku tego zastosowany w Stanach Zjednoczonych model federalizmu musi być po raz kolejny odczytywany z uwzględnieniem zmieniających się uwarunkowań, co sprzyja podejmowaniu analiz jego faktycznego funkcjonowania. Monografię E. Sokalskiej zaliczyć należy do tego obszaru legitymowanych poszukiwań. Istotne znaczenie ma to, że monografia została napisana w języku angielskim, co powinno sprzyjać cyrkulacji myśli polskich specjalistów ustroju amerykańskiego w obiegu międzynarodowym, uwzględniając w tym naukę

amerykańską i analizy prawno-porównawcze, podejmowane w innych krajach. W tej sytuacji logicznym było sięgnięcie po oksfordzką metodę budowy odnośników.

Autorka postawiła sobie następujące cele badawcze: 1) dokonanie diagnozy amerykańskiego federalizmu w zakresie jego prawnego i politycznego wymiaru; 2) ustalenie roli orzecznictwa Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych w procesie kształtowania federalizmu w państwie amerykańskim. Towarzyszy temu główne pytanie badawcze dotyczące interpretacji poszczególnych etapów ewolucji amerykańskiego federalizmu w amerykańskiej literaturze naukowej oraz identyfikacji orzecznictwa Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych w kwestii federalizmu i jego recepcji w amerykańskim dyskursie historyczno-prawnym oraz politologicznym. Autorka sięgnęła po metodę historyczno-opisową oraz metodę formalno-dogmatyczną (Autoreferat, s. 3).

Określenie celów badawczych, jak i głównego pytania badawczego uznać należy za prawidłowe. Otwiera bowiem możliwość analizy podstawowych dylematów związanych z genezą i rozwojem federalizmu w Stanach Zjednoczonych. Można się było jedynie spodziewać, że na podstawie określenia celów badawczych i głównego pytania badawczego Autorka zdecyduje się na sformułowanie hipotez badawczych. Ich weryfikacja w pracy ułatwiłaby sformułowanie wniosków końcowych.

Dobór metod badawczych jest prawidłowy. Te dwie metody umożliwiły bowiem Autorce przeprowadzenie wielowątkowej i kompleksowej analizy. Można nawet odnieść wrażenie, że w pracy ma zastosowania również metoda systemowa, gdy Autorka ujmuje problemy federalizmu w szerszym horyzoncie funkcjonowania ustroju konstytucyjnego Stanów Zjednoczonych, co zwłaszcza widać po skali wykorzystania orzecznictwa Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych. W niektórych miejscach Autorka sięgnęła też po metodę prawno-porównawczą.

W rozdz. 1 Autorka zaprezentowała teorie federalizmu, kładąc szczególny nacisk na rozróżnienie federalizmu dualistycznego i kooperatywnego (s. 35) oraz prezentując związki występujące między federalizmem a pluralizmem i wolnością (s. 42).

W rozdz. 2 E. Sokalska zaprezentowała historyczne i filozoficzne źródła amerykańskiej myśli federalnej. Nawiązała tu do klasycznej myśli Oświecenia (s. 57), jak i do poglądów twórców amerykańskiego federalizmu (s. 100). Położenie nacisku w tej ostatniej kwestii na Alexisa de Tocqueville'a (s. 114) może jednak dziwić, bo jego ważne przemyślenia dotyczące

federalizmu amerykańskiego dotyczyły już pewnej fazy rozwojowej tego systemu, a genezę federalizmu wiąże się raczej z przebiegiem Konwencji Filadelfijskiej i toczonymi tam sporami nad kształtem pożądanego ustroju federalnego, zwłaszcza w nawiązaniu do doświadczeń z funkcjonowania Artykułów Konfederacji.

W rozdz. 3 Autorka poddała analizie model amerykańskiego federalizmu dualistycznego w latach 1789-1865. Pewne przemyślenia z zakresu funkcjonowania Artykułów Konfederacji i przebiegu Konwencji Filadelfijskiej mogły się już znaleźć w rozdziale 2, gdzie Autorka prezentuje twórców amerykańskiego federalizmu. Wówczas w rozdz. 3 mogłaby się już skoncentrować na funkcjonowaniu modelu federalnego pod rządami Konstytucji Stanów Zjednoczonych.

W rozdz. 4 E. Sokalska zaprezentowała drugą fazę rozwoju federalizmu dualistycznego, obejmującą lata 1865-1901. Interesujące są tu zwłaszcza rozważania dotyczące wpływu rozwoju gospodarczego i przemian społeczno-ekonomicznych na funkcjonowanie systemu federalnego (s. 248 i nast.).

W rozdz. 4 Autorka ukazała amerykański federalizm w XX wieku. Przedmiotem analizy stały się tu koncepcje: federalizmu kooperatywnego (s. 279), federalizmu kreatywnego (s. 307) i nowego federalizmu (s. 318). Istotne są tu zwłaszcza rozważania dotyczące wpływu wielkiego kryzysu lat trzydziestych i programu New Deal na rozwój amerykańskiego federalizmu (s. 375).

Końcowym elementem monografii są wnioski końcowe (s. 341) oraz bibliografia (s. 357).

Układ pracy można uznać za spójny i logiczny. Autorka wyszła od ogólnych teorii federalizmu (rozdz. 1) oraz historycznych i filozoficznych uwarunkowań federalizmu amerykańskiego (rozdz. 2). Trzon pracy tworzy prezentacja modelu dualistycznego federalizmu (rozdz. 3 i 4). Nieco skromniej został potraktowany federalizm XX w. (rozdz. 5), gdzie prezentacje poszczególnych koncepcji zostały sprowadzone do sygnalizacji najważniejszych prawidłowości, co kontrastuje z bardzo szczegółową analizą federalizmu dualistycznego.

Można się zastanawiać, czy Autorka słusznie pominęła rozwój federalizmu w XXI w. Są to już prawie dwie dekady doświadczeń, obfitujące w szereg nowatorskich koncepcji odczytania federalizmu w nowych uwarunkowaniach społecznych i politycznych. Można je było przynajmniej zasygnalizować, zwłaszcza że problematyka ta znalazła już swój wyraz w

polskim piśmiennictwie (por. J. Jaskiernia, B. Mucha, *Federalizm w Stanach Zjednoczonych* [w:] *Oblicza federalizmu i regionalizmu w Ameryce Północnej, Europie i Polsce*, red. I. Wrońska, Wydawnictwo Uniwersytetu Jana Kochanowskiego, Kielce 2016, s. 13-52. ISBN 978-83-7133-682-9). Sięgnięcie po to opracowanie ułatwiłoby zrozumienie, że rozwój prawnych i politycznych uwarunkowań federalizmu nie zakończył się bynajmniej na koncepcji „nowego federalizmu”.

Autorka postawiła tezę, że wspólnym aspektem amerykańskich interpretacji „zasady federalnej” jest głębokie przekonanie, iż oferuje ona możliwość rozstrzygnięcia szeregu problemów dotyczących kwestii integracji politycznej, gdzie sprzeczne żądania w kontekście rasowym, etnicznym, narodowym oraz lingwistycznym wyrastają ze wspólnych doświadczeń historycznych. Uwzględniła też trafne założenie, że przyjęcie federalnej konstrukcji państwa implikuje określone zmiany w strukturze prawa, w tym prawa konstytucyjnego. Prawidłowo zauważyła, że systemy federalne mogą być elastyczne, a „zasada federalna” może być realizowana w sposób różnorodny (Autoreferat, s. 5-6).

Analiza monografii wskazuje, że Autorka konsekwentnie zdołała udowodnić te wyjściowe założenia. Szczególnie wartościowym elementem jest wieloaspektowe ukazanie orzecznictwa Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych, które umożliwiło elastyczne dostosowanie modelu amerykańskiego federalizmu do wyzwań społeczno-ekonomicznych. E. Sokalska sugeruje nawet, że „szczególna rola Sądu Najwyższego Stanów Zjednoczonych w kwestii ewolucji amerykańskiego federalizmu nie jest w pełni doceniona i uwypuklona w amerykańskim dyskursie historyczno-prawnym” (Autoreferat, s. 12).

Szczególna wartość monografii E. Sokalskiej zasadza się w erudycyjnym ujęciu głównych teorii federalizmu (rozdz. 1) oraz w wieloaspektowej analizie uwarunkowań historycznych i filozoficznych (rozdz. 2). Znaczący jest wkład Autorki do ukazania ewolucji orzecznictwa Sadu Najwyższego, zwłaszcza w okresie realizacji modelu federalizmu dualistycznego (rozdz. 3 i 4). Współczesne modele federalizmu zostały natomiast zaprezentowane w sposób selektywny (rozdz. 5).

Autorka przekonująco udowodniła tezę końcową: „Mechanizm finansowy jest obecnie głównym determinantem amerykańskiego federalizmu. System grantów, jaki pojawił się w XIX w., na znaczeniu uzyskał w kolejnym stuleciu, kiedy środki asygnowane na realizację celów wyznaczonych na federalną legislatywę stały się ważnym narzędziem oddziaływania na działalność administracji stanowej oraz lokalnej. W drugiej połowie XX w., dzięki rozpowszechnieniu się systemu *grants-in-aid* Kongres miał możliwość redefiniowania relacji między organami władzy federalnej i stanowej” (s. 398).

Narracja naukowa E. Sokalskiej wyraźnie nawiązuje do jej wykształcenia historycznego. Swobodnie porusza się ona przy prezentacji historii myśli politycznej, związanej z rozwojem federalizmu amerykańskiego. Znacznie skromniejszy wymiar mają natomiast jej rozważania z obszaru analiz konstytucyjno-prawnych, jakie wiązały się z kolejnymi modelami federalizmu. Należy jednak uznać, że to podejście, eksponujące historię myśli politycznej, jest wartościowym uzupełnieniem analiz o profilu prawno-konstytucyjnym, które się w tym obszarze ukazały.

Biorąc pod uwagę oryginalność wyboru tematu, staranny dobór argumentacji politologicznej i prawniczej, wieloaspektowość analizy, dojrzałość warsztatu badawczego, szerokie wykorzystanie piśmiennictwa, zwłaszcza angielskojęzycznego oraz poddanie wartościowej analizie orzecznictwa Sadu Najwyższego Stanów Zjednoczonych, przygotowanie opracowania w języku angielskim, a także doniosłość konkluzji końcowych, można uznać, że dzieło E. Sokalskiej spełnia wymogi określone w art. 12 ust. 2 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki.

3. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

Dorobek naukowy dr Edyty Sokalskiej jest bogaty i uwzględnia 63 prace naukowe (z czego 6 powstało we współautorstwie), w tym 57 opublikowanych po uzyskaniu stopnia doktora. Zainteresowania naukowe E. Sokalskiej koncentrują się wokół 4 obszarów badawczych.

W początkowej fazie działalności naukowej E. Sokalska zajmowała się przede wszystkim wybranymi zagadnieniami z dziedziny historii administracji i prawa w Polsce. Szczególne zainteresowanie dotyczyło samorządu terytorialnego na ziemiach polskich oraz fasadowości administracji lokalnej w dobie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Konsekwencją powyższych badań była seria siedmiu publikacji, w których przedstawione zostały prawne podstawy funkcjonowania oraz zmiany strukturalne organów administracji publicznej.

Drugim obszarem badań była myśl polityczno-prawna. E. Sokalska analizowała w szczególności koncepcje Maxa Webera i Cyrila Northcote'a Parkinsona w kwestii organizacji struktur organizacyjnych.

W trzecim obszarze badawczym zainteresowania naukowe E. Sokalskiej dotyczyły praw człowieka z perspektywy historycznej. Szczególne znaczenie ma tu przybliżenie sylwetki i dorobku Rafała Lemkina oraz jego roli w zapobieganiu i karaniu sprawców zbrodni

ludobójstwa. Istotne znaczenie mają też prace dotyczące pojęcia genocydu oraz przeciwdziałania handlowi ludźmi. Zwracają ponadto uwagę opracowania dotyczące średniowiecznego procesu inkwizycyjnego przeciwko heretykom.

Wreszcie czwartym obszarem zainteresowań naukowych E. Sokalskiej jest ustrój Stanów Zjednoczonych Ameryki. Jej badania w tym obszarze dotyczyły m.in.: historii amerykańskiego sądownictwa, tradycji Alternative Dispute Resolution (ADR) jako metody rozwiązywania sporów, tendencji do kodyfikacji prawa oraz tradycji w zakresie amerykańskiej nauki prawa. Szczególnym obszarem zainteresowań naukowych E. Sokalskiej stały się koncepcje prof. Vincenta Ostroma, a zwłaszcza umowy jako podstawy amerykańskiego federalizmu. Uznała bowiem, że V. Ostrom jest kontynuatorem tradycji teoretycznej stworzonej przez Jamesa Madisona i Alexandra Hamiltona, ujmującego amerykański fenomen cywilizacyjny oraz miejsce, jakie zajmują w nim tradycje demokratyczne. Istotne znaczenie mają też opracowania E. Sokalskiej dotyczące amerykańskiej kultury prawnej i amerykańskiej nauki prawa, m.in. recepcji *common law* w Ameryce.

Poza tymi głównymi obszarami badawczymi E. Sokalska analizowała też problemy demokracji deliberatywnej (partycypacyjnej). Eksponowała też rolę konsultacji społecznych jako ważnego składnika demokracji deliberatywnej. W demokracji deliberatywnej widziała odpowiedź na kryzys demokracji przedstawicielskiej, obserwowany w XXI w. W obszarze zainteresowań badawczych E. Sokalskiej znalazły się też etyczne aspekty zastosowania narkoanalizy.

Dorobek naukowy E. Sokalskiej od czasu uzyskania stopnia doktora jest wieloaspektowy i uwzględnia szeroki krąg ważnych zagadnień badawczych. Dorobek ten uznać można za znaczący.

4. Ocena dorobku dydaktycznego

W ramach pracy na Wydziale Prawa i Administracji UWM E. Sokalska prowadziła i prowadzi wykłady oraz ćwiczenia z następujących przedmiotów: powszechna historia prawa, powszechna historia państwa i prawa, historia prawa polskiego, historia państwa i prawa polskiego, historia administracji, nauka administracji oraz American legal system, history of governments and legal systems (anglojęzyczne wykłady dla studentów z zagranicy w ramach programu Erasmus oraz Erasmus+). Od 2006 r. E. Sokalska prowadzi ponadto seminaria licencjackie i magisterskie dla studentów na kierunkach Administracja oraz Prawo. E.

Sokalska wypromowała około 35 prac dyplomowych i magisterskich. Była też recenzentem 86 prac dyplomowych i licencjackich.

E. Sokalska wygłosiła też wykłady gościnne, m.in. na Wydziale Prawa Uniwersytetu Polackého w Olomouci (Republika Czeska).

Dorobek dydaktyczny E. Sokalskiej uznać można za znaczący.

5. Ocena dorobku organizatorskiego, popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej

W latach 2011-2013 dr E. Sokalska była kierownikiem tematu badawczego (uczelniany grant wewnętrzny, temat statutowy) pt. „*The American legal system and legal culture*”. W 2016 r. kierowała tematem badawczym (uczelniany grant wewnętrzny, temat statutowy) Katedry Komparatystyki Powszechnej Historii Prawa, Prawa Rzymskiego i Komparatystyki Prawniczej pt. „Funkcjonowanie kultur prawnych na przykładzie wybranych państw”. Efektem grantu było kilkanaście publikacji naukowych pracowników Katedry.

Od 2015 r. E. Sokalska pełni funkcję zastępcy redaktora czasopisma *European Journal of Public Matters*, którego wydawcą jest Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego.

E. Sokalska uczestniczy w pracach European Society for Comparative Legal History. Od 2010 r. uczestniczy w programie Erasmus Teaching Staff Mobility (wykłady nt. *Bureaucracy in perception of Max Weber*, na zaproszenie Public Administration and International Relations Faculty w Kirikkale University, Turcja; wykłady z zakresu historii administracji i historii prawa – Instituto Politechnico do Cavado E do Ave w Barcelos, Portugalia; wykłady, ćwiczenia i seminaria z zakresu historii prawa i historii administracji – Universidad de Burgos, Hiszpania), a także w programie Erasmus+, w ramach którego podczas wyjazdów dydaktycznych prowadziła wykłady, ćwiczenia i seminaria w uczelniach partnerskich w Turcji, Hiszpanii (Universitat Jaume I w Castellon de la Plana; Universidad de Las Palmas de Gran Canaria), Portugalii oraz Republice Czeskiej (Univerzita Polackeho v Olomouci).

E. Sokalska wzięła aktywny udział w 27 międzynarodowych konferencjach naukowych oraz 14 konferencjach krajowych. Była również członkiem komitetów organizacyjnych oraz konferencji naukowych krajowych i międzynarodowych.

Dorobek organizatorski, popularyzatorski oraz w zakresie współpracy międzynarodowej E. Sokalskiej uznać należy za znaczący.

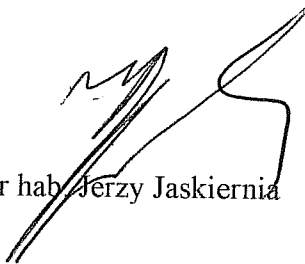
6. Ocena końcowa

Biorąc po uwagę, że:

- 1) na pozytywną ocenę zasługuje rozprawa habilitacyjna dr E. Sokalskiej pt. „Legal and Political Dimensions of American Federalism: Development and Interpretations” jako osiągnięcie naukowe w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, mające oryginalny charakter i istotne znaczenie dla dyscypliny naukowej „nauki prawne”, a w szczególności dla historii myśli politycznej i prawnej oraz systemów ustrojowych w obszarze dotyczącym struktury i funkcjonowania federalizmu amerykańskiego;
- 2) od czasu doktoratu dr E. Sokalska w sposób znaczący wzbogaciła swój dorobek naukowy, publikując opracowania o istotnym znaczeniu dla uprawianej dziedziny (w tym angielskojęzyczne), będące znacznym wkładem Autorki do rozwoju nauk społecznych w obszarze dyscypliny naukowej „nauki prawne”, a w szczególności dla historii amerykańskiej myśli politycznej i prawnej;
- 3) dr E. Sokalska wygłosiła liczne referaty na krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych, a także była organizatorem konferencji naukowych;
- 4) dr E. Sokalska posiada istotny dorobek dydaktyczny (wykłady, ćwiczenia, seminaria, promotorstwo prac licencjackich i magisterskich), zarówno w ramach pracy na UWM, a także w kontaktach zagranicznych, zwłaszcza w ramach programu Erasmus Teaching Staff Mobility oraz Programu Erasmus+;
- 5) dr E. Sokalska ma znaczący dorobek organizatorski, popularyzatorski oraz w zakresie współpracy międzynarodowej

wyrażam **pozytywną opinię** w kwestii dopuszczenia Pani dr Edyty Sokalskiej do dalszych faz postępowania habilitacyjnego i nadania jej stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk prawnych w dyscyplinie prawo.

Prof. dr hab. Jerzy Jaskiernia

Kielce, 21 kwietnia 2019 r.